

Uitdieping Informatica – “Ik ben met veel”
Onderzoek leerplannen VVKSO 2de en 3de graad ASO/TSO

.....

Leen Van der Auwera

Bachelor in het onderwijs: secundair onderwijs

Academiejaar 2008 - 2009

Woord vooraf

Binnen het opleidingsonderdeel 'Uitdieping' in het derde jaar Informatica van de Bachelor secundair onderwijs heb ik voor het project "Ik ben met veel" van de hogeschool De Nayer een kort onderzoek gevoerd naar de raakvlakken ervan met de vakken in de derde graad van het secundair onderwijs ASO en TSO.

In deze bundel vindt u het verslag terug van dat onderzoek. In het eerste deel wordt nog even gekeken naar enkele leerplannen van de tweede graad omdat de inhoud van het project deels terug te vinden is in sommige vakken van die graad.

In het tweede deel worden rechtstreekse raakvlakken in de derde graad besproken.

Het laatste deel geeft tenslotte nog een kort overzicht van de ICT-vakoverschrijdende eindtermen die met het project bereikt kunnen worden.

Leen Van der Auwera

Inhoudsopgave

1	Leerplannen VVKSO 2de graad	4
1.1	Informatica: 2 ^{de} graad ASO-KSO-TSO (behalve TSO Handel, TSO Handel-Talen en TSO Toerisme).....	4
1.2	Informatica: 2 ^{de} graad TSO Handel, TSO Handel-Talen en TSO Toerisme	5
1.3	Geschiedenis	6
2	Leerplannen VVKSO 3de graad	8
2.1	Godsdienst	8
2.2	Nederlands	9
2.3	Toegepaste informatica	11
2.4	Cultuurwetenschappen-Gedragwetenschappen: 3 ^{de} graad ASO (richting Humane wetenschappen).....	12
2.5	Wijsgerige stromingen: 3 ^{de} graad KSO.....	13
2.6	Geschiedenis	13
3	Vakoverschrijdende eindtermen ICT	15
4	Bronnen	16

1 Leerplannen VVKSO 2de graad

In dit deel wordt nog even gekeken naar enkele leerplannen van de tweede graad waarvan de een gedeelte van de leerinhoud aansluit bij inhoud van het project.

1.1 Informatica: 2de graad ASO-KSO-TSO (behalve TSO Handel, TSO Handel-Talen en TSO Toerisme)

In het lijstje van de algemene doelstellingen sluit de volgende aan bij dit project:

De leerlingen brengen aandacht op voor de maatschappelijk-ethische implicaties van computertoepassingen en oordelen genuanceerd over de mogelijkheden en de beperkingen van de ICT.

De leerlingen in de tweede graad zijn meestal nog niet geïnteresseerd in maatschappelijk-ethische problemen. Toch kunnen de leerlingen hiervoor al warm gemaakt worden via concrete situaties, vb. de actualiteit, om zo klaar gestoomd te worden om in de derde graad grotere maatschappelijke problemen in hun geheel te kunnen bevatten.

Raamdoelstelling 18: ICT kunnen en willen hanteren op een veilige, weerbare en ethisch correcte wijze.

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
Alert zijn voor het feit dat ontwikkelingen binnen ICT een maatschappelijk-ethische dimensie kunnen inhouden.	Maatschappelijk-ethische aspecten van ICT
Bij de verwerking van persoonsgegevens respect opbrengen voor de persoonlijke levenssfeer. Een kritische reflex ontwikkelen ten aanzien van de verzameling en het gebruik van persoonsgegevens door derden.	Persoonlijke levenssfeer
Veiligheid, omzichtigheid en weerbaarheid beogen bij het communiceren via internet.	Voorzichtig zijn bij het doorgeven van persoonsgegevens Binnengekomen informatie kritisch beoordelen
Elementaire omgangsregels respecteren bij het communiceren via het internet.	Netiquette
Een correcte houding ontwikkelen ten aanzien van de auteursrechtelijke aspecten van software en van digitaal tekst-, beeld-, video- en geluidsmateriaal.	Auteursrechtelijke aspecten, onder meer op het internet
Bewust streven naar maatschappelijk-	Bijvoorbeeld inzake virusverspreiding,

ethisch correct handelen inzake informaticaproblematieken in de eigen leefwereld.	illegaal binnendringen in gegevensbanken, inzage in persoonsgegevens, cyberpesten, spam
Alert zijn voor de milieueffecten van computergebruik en spontaan voorzorgsmaatregelen nemen.	Bijvoorbeeld beperking papier- en inkt- of tonerverbruik, afdrukvoorbeeld op het scherm, energiebesparende functies van apparaten, recycleren van pc's, printers en toners
Bereidheid ontwikkelen om op eigen initiatief levenslang bij te leren en op de hoogte te blijven van nieuwe ontwikkelingen.	Levenslang leren
De gevolgen kennen van het binnendringen van virussen en spam in een computersysteem, een preventieve houding ontwikkelen ten aanzien van de verspreiding van virussen en weten hoe gepast te reageren op een virus en spam.	Virussen, hoax, worm, spam, ...

Het is niet verplicht deze leerplandoelstellingen te bereiken, wel moet elke raamdoelstelling opgenomen in dit leerplan verplicht behandeld worden. De geformuleerde leerplandoelstellingen en leerinhouden kunnen een leidraad zijn voor de leerkracht bij het realiseren van de raamdoelstellingen, maar de leerkracht is vrij om zelfgekozen concrete doelstellingen te gebruiken.

1.2 Informatica: 2de graad TSO Handel, TSO Handel-Talen en TSO Toerisme

In het lijstje van de algemene doelstellingen sluit de volgende aan bij dit project:

De leerlingen brengen aandacht op voor de maatschappelijk-ethische implicaties van computertoepassingen en oordelen genuanceerd over de mogelijkheden en de beperkingen van de ICT.

De leerlingen in de tweede graad zijn meestal nog niet geïnteresseerd in maatschappelijk-ethische problemen. Toch kunnen de leerlingen hiervoor al warm gemaakt worden via concrete situaties, vb. de actualiteit, om zo klaar gestoomd te worden om in de derde graad grotere maatschappelijke problemen in hun geheel te kunnen bevatten.

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
Alert zijn voor het feit dat ontwikkelingen binnen ICT een maatschappelijk-ethische dimensie kunnen inhouden.	Maatschappelijk-ethische aspecten van ICT
Bij de verwerking van persoonsgegevens	Persoonlijke levenssfeer

respect opbrengen voor de persoonlijke levenssfeer. Een kritische reflex ontwikkelen ten aanzien van de verzameling en het gebruik van persoonsgegevens door derden.	
Een correcte houding ontwikkelen ten aanzien van de auteursrechtelijke aspecten van software en van digitaal tekst-, beeld-, video- en geluidsmateriaal.	Auteursrechtelijke aspecten, onder meer op het internet
Bewust streven naar maatschappelijk-ethisch correct handelen inzake informaticaproblematieken in de eigen leefwereld.	Bijvoorbeeld inzake virusverspreiding, illegaal binnendringen in gegevensbanken, inzage in persoonsgegevens, cyberpesten, spam
Alert zijn voor de milieueffecten van computergebruik en spontaan voorzorgsmaatregelen nemen.	Bijvoorbeeld beperking papier- en inkt- of tonerverbruik, afdrukvoorbeeld op het scherm, energiebesparende functies van apparaten, recycleren van pc's, printers en toners
Bereidheid ontwikkelen om op eigen initiatief levenslang bij te leren en op de hoogte te blijven van nieuwe ontwikkelingen.	Levenslang leren

Deze leerplandoelstellingen moeten verweven worden met de andere leerplandoelstellingen. Bijvoorbeeld n.a.v. een actuele gebeurtenis, of wanneer een nieuwe technologie geïntroduceerd wordt in de maatschappij. Dit met het doel dat de leerlingen, door rationeel na te denken, kunnen leren de voordelen te vergelijken met de nadelige effecten om zo tot een gefundeerd besluit te komen.

1.3 Geschiedenis

Het project "Ik ben met veel" heeft ook een geschiedkundige inslag. Op de pagina Nature-nurture wordt er gesproken over de filosofen Locke en Rousseau die in de Nieuwe Tijd leefden. Deze tijdsperiode wordt behandeld in het tweede jaar van de tweede graad. Maar het kan zijn dat de leerlingen pas Locke en Rousseau bespreken in de derde graad in de vakken godsdienst, Cultuur- en gedragswetenschappen en Wijsgerige stromingen wanneer de ontwikkelingspsychologie en het nature-nurture-debat aan bod komen.

Verder kunnen de klasgesprekken over wat je wel en niet op het Internet kan schrijven/bloggen laten aansluiten bij hun geschiedkundige voorkennis uit de tweede graad betreffende de uitvinding van de boekdrukkunst. Want deze uitvinding werd hét middel om meningen te verspreiden, wat toen conflicten met zich meebracht tussen de drang naar vrije meningsuiting en de drang van de Kerk om zelf te kunnen bepalen wat mensen mochten doen en denken. Daarentegen vormt vandaag het Internet hét communicatiemiddel. Hoe zit het hier dan met de vrije meningsuiting, de

informatieverspreiding, de kennisdeling, de participatie aan het openbaar leven, enz.? Zijn er gelijke ontwikkelingen te merken tussen de rol van de drukpers toen en van het Internet vandaag?

2 Leerplannen VVKSO 3de graad

Het project "Ik ben met veel" biedt een rechtstreekse aansluiting bij de hieronder besproken vakken.

2.1 Godsdienst

Één van de doelen van het vak godsdienst in het secundair onderwijs is dat de jongeren kunnen groeien als mens en bouwen aan een eigen identiteit. De inhoud van dit vak is opgebouwd rond de kern van het christendom: het Woord Gods. Maar dit betekent niet dat er geen aandacht geschonken wordt aan alledaagse ervaringen: *"Onderwerp van de les is ook het zinzoeken: de ernstige vragen die kinderen en jongeren zich stellen in hun omgaan met de wereld. Deze meer dan rationele vragen houden een zoeken in naar toekomst, houvast en geborgenheid."* Er wordt dus onder meer *gebouwd* aan die eigen identiteit door daarnaar effectief *op zoek* te gaan.

Er zijn ook ethische 'terrein'doelen terug te vinden in het leerplan voor de derde graad. Voor het TSO/KSO zijn die opgenomen in het terrein "Goed mens zijn", voor het ASO in het terrein "Levensbeschouwing en ethiek". Beide terreinen worden in het eerste jaar van de derde graad behandeld.

3de graad 1ste jaar: TSO/KSO – Terrein: Goed mens zijn

- de begrippen deugd en ethiek omschrijven en onderscheiden
- de eigen grondhoudingen bevragen op deugdzaamheid, menswaardigheid en mensvervullende kwaliteit
- in een concrete probleemsituatie de ethische vraag herkennen en verwoorden
- de band aangeven tussen het 'zo leven, denken en handelen' van mensen en hun geloven

3de graad 1ste jaar: ASO – Terrein: Levensbeschouwing en ethiek

- aantonen dat een levensbeschouwing het ethisch denken en handelen beïnvloedt
- de oriënterende en evaluerende functie van het geweten verwoorden
- met concrete voorbeelden aantonen dat een christelijke houding van personen of groepen een originele en krachtvolle invloed kan uitoefenen op maatschappelijk denken en handelen

Het op zoek gaan naar de eigen identiteit en het filosoferen over het ik, de maatschappij en de wereld vinden we nagenoeg in alle terreinen terug.

Het godsdienstonderricht gebeurt vanuit vier perspectieven: het biografisch perspectief, het maatschappelijk perspectief, het christelijknarratief-hermeneutisch perspectief en het beroepsperspectief. Hoewel vanuit alle vier de perspectieven gebouwd wordt aan de eigen identiteit, sluiten de twee eersten het sterkst aan bij dit project rond (digitale) identiteit. Omdat het samenvatten van de uitleg van de beide perspectieven enkel zou

afdoen aan de inhoud, aan de volledigheid, worden hieronder beiden geciteerd vanuit het leerplan:

Het biografisch perspectief

“Aandacht voor de ‘menswording’ van de jongere, met een eigen verleden, heden en toekomst. Centraal staat die concrete jongere in zijn zoektocht naar een eigen identiteit, zingeving en kwalitatieve levenskansen, in zijn gesitueerd-zijn binnen een eigen context van gegevens, begrenzingen, mogelijkheden en invloeden. Elke jongere legt een eigen weg af in het groepsproces naar volwassenheid toe. Uiteraard verloopt dit stapsgewijs. Reacties en gevoeligheden, eigen aan bepaalde leeftijdsfasen binnen deze psycho-dynamische ontwikkeling, vragen om aandacht, vertrouwen en respect. Bovendien zullen occasionele gebeurtenissen en ervaringen bij ieder individueel hun impact laten gelden. Een leerproces kan communicatief heten als wordt uitgegaan van het feit dat elke deelnemer aan het leerproces gelijkwaardig is en vrij moet kunnen spreken of zwijgen. Ieder mag en kan eigen denkbeelden aandragen en/of voor zichzelf houden.”

Het maatschappelijk perspectief

“Het concrete levensverhaal van ieder speelt zich af binnen een netwerk van maatschappelijke gegevens en constructies. Ook dat vormt voor de jongere een uitdaging: zijn eigen plaats te onderkennen binnen het kluwen van veelheid van aanbod en invloeden, verantwoordelijkheden, verwachtingen. Positieve ervaringen maar ook tal van ontgoochelingen en mislukkingen zullen mee doorwegen bij het uitzoeken en aftasten van de eigen plaats en verantwoordelijkheid, nu en in de toekomst.”

2.2 Nederlands

In de derde graad moeten de leerlingen naar elkaar kunnen luisteren, de juiste schrijfstijl kunnen hanteren in de juiste context, een mening kunnen vormen en onderbouwen met sterke argumenten, enz. Zowel Zuid-Nederlandse (Vlaamse), Noord-Nederlandse (Nederlandse) als wereldliteratuur wordt behandeld waardoor de leerlingen met verschillende literaire stromingen in contact komen; een ideale manier om het gedachtegoed van maatschappelijke visies te leren kennen en na te denken over eigen standpunten.

Het vak Nederlands vormt dus zeker en vast een goede basis voor de opdrachten (vb. m.b.t. het toepassen van schrijfstijlen) en de reflecties achteraf in de klas die bij dit project rond identiteit horen.

Hier een opsomming van de eindtermen uit het leerplan Nederlands die toestaan het project (gedeeltelijk) binnen dit vak te gebruiken:

Vakgebonden eindtermen 3de graad ASO-KSO-TSO

Luisteren

De leerlingen zijn bereid om:

- te luisteren

- een onbevooroordeelde luisterhouding aan te nemen
- een ander te laten uitspreken
- te reflecteren over hun eigen luisterhouding

Spreken/gesprekken voeren

De leerlingen kunnen op beoordelend niveau aan een onbekend publiek:

- standpunten/meningen of oplossingen voor problemen uiteenzetten en motiveren in een gedachtewisseling, discussie, (werk)vergadering
- gevoelens in een gepast register uitdrukken en persoonlijke ervaringen presenteren

Schrijven

De leerlingen zijn bereid om:

- te reflecteren over inhoud en vorm van hun eigen schrijfproces en –product
- taal, indeling, spelling, handschrift en lay-out te verzorgen

Literatuur

De leerlingen zijn bereid om:

- literaire teksten te lezen
- over hun eigen leeservaring met anderen te spreken en erover te schrijven
- hun leeservaring in maatschappelijke context(en) te plaatsen

Taalbeschouwing

De leerlingen kunnen in het taalgebruik volgende taalverschijnselen herkennen, benoemen en bespreken:

- register, sociaal bepaalde varianten, regionale varianten, vaktalen

De leerlingen zijn bereid om over hun taalgebruik na te denken.

Specifieke eindtermen ASO

Taal en communicatie

De leerlingen kunnen

- vanuit een communicatiemodel reflecteren op talige communicatie en die waar nodig bijsturen.
- vergelijken hoe in de eigen cultuur en in andere culturen informatie gebracht wordt bij interpersoonlijke, intergroeps- en massacommunicatie.

Taal en cultuur

De leerlingen kunnen

- stereotypen met betrekking tot eigen en andermans cultuur en cultuuruitingen herkennen en nuanceren.
- misverstanden in de interculturele communicatie die ontstaan door taalkundige of culturele verschillen herkennen en kunnen rechtzetten.
- cultuuruitingen verkennen die specifiek zijn voor de gebieden waar de doeltaal als omgangstaal gebruikt wordt.
- verkennen van cultuur door middel van visuele taal zoals film, toneel, dans, reclame, videoclip, beeldend werk, websites...

- elementen uit de literatuurgeschiedenis, zoals stromingen, aanwenden om teksten in hun historische, politieke en sociale context te plaatsen.
- gevoelens en leeservaringen op een creatieve manier vorm geven.'

2.3 Toegepaste informatica

Net zoals in de leerplannen van de tweede graad voor het vak Informatica, vinden we in de leerplannen voor Toegepaste informatica in de richtingen TSO Boekhouden-Informatica en TSO Handel ook een algemene doelstelling en leerplandoelstellingen rond maatschappelijke en ethische aspecten terug.

Algemene doelstelling:

De leerlingen brengen aandacht op voor de maatschappelijk-ethische implicaties van computertoepassingen en oordelen genuanceerd over de mogelijkheden en de beperkingen van de informatica.

Leerplandoelstellingen:

- Alert zijn voor het feit dat ontwikkelingen binnen de informatica een maatschappelijk-ethische dimensie kunnen inhouden.
- Bij de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens respect opbrengen voor de persoonlijke levenssfeer. Een kritische reflex ontwikkelen ten aanzien van vergaring en gebruik van persoonsgegevens door derden. (Leerinhoud: Onder meer betekenis van het rijksregisternummer, voordelen en gevaren van het gebruik ervan.)
- Informatie in externe databanken en in internationale netwerken kritisch beoordelen, de technische beveiliging en de auteursrechtelijke bescherming van de gegevens respecteren.
- Het begrip telewerken uitleggen, illustreren met enkele voorbeelden, en enkele voor- en nadelen zowel op technisch-organisatorisch als op maatschappelijk-economisch vlak toelichten.
- Bewust streven naar maatschappelijk-ethisch correct handelen inzake informaticaproblematieken binnen de eigen leefwereld. (Leerinhoud: Bijvoorbeeld inzake het kopiëren van software, teksten of beeldmateriaal, het verspreiden van virussen, het binnendringen in gegevensbanken, ...)
- De rol van informatie- en communicatietechnologie in onze samenleving correct inschatten en weten te relativiseren. Het complementaire karakter van menselijke en machinale intelligentie correct duiden.
- Spontaan een kritische reflectie ontwikkelen over maatschappelijk-ethische aspecten van de informatica.

2.4 Cultuurwetenschappen-Gedragwetenschappen: 3de graad ASO (richting Humane wetenschappen)

Het inhoud van het vak Cultuurwetenschappen en Gedragwetenschappen sluit sterk aan bij het project rond identiteit omdat in dit vak de mens en de maatschappelijke verschijnselen met sociale en culturele fenomenen onder de loep worden genomen.

Bij Gedragwetenschappen worden o.a. de thema's 'Zichzelf worden en zichzelf zijn' en 'Met verschillen samenleven' behandeld. Bij dit eerste thema moeten de leerlingen kunnen:

- aantonen hoe doorheen de ontwikkeling van de persoon verschillende vormen van identiteit tot stand kunnen komen (persoonlijke identiteit, geslachtsidentiteit, groepsidentiteit, culturele identiteit);
- aantonen hoe culturele identiteit tot stand komt en evolueert (socialisatie: enculturatie, acculturatie).

En in het thema 'Met verschillen samenleven' moeten de leerlingen de volgende zaken kunnen:

- Verschillen tussen mensen beargumenteren vanuit het erfelijkheid-milieudebat. (erfelijkheid-milieudebat (nature-nurture))
- Het *nature-nurture* debat op een kritische wijze analyseren. (maatschappijkritische analyse van de wetenschappelijke controverse in het erfelijkheid-milieudebat)
- Het verband toelichten tussen diversiteit en groepsidentiteit. (groep: definitie, soorten (ik-jijrelatie, massa, typologie (bv. Merton), ...), groepscohesie, kenmerken van zwakke en sterke groepscohesie, sociale controle)
- De functies van netwerken in een globaliserende samenleving illustreren. (globalisering, netwerken, belang van netwerken bij toenemende globalisering)

De studierichting Humane wetenschappen heeft ook nog specifieke eindtermen geformuleerd m.b.t. 'Identiteit, continuïteit en verandering' en 'Waarden en normen' waartoe dit project rond identiteit zeker en vast een sterke opstap vormt.

Identiteit, continuïteit en verandering

De leerlingen kunnen

- uitleggen hoe persoonlijke identiteit en groepsidentiteit tot stand komen en veranderen.
- aantonen dat de perceptie van persoonlijke identiteit en groepsidentiteit afhankelijk is van een aantal factoren en het persoonlijk en groepsgedrag beïnvloedt.
- opvattingen over de mens en over de gelijkwaardigheid van mensen in historisch en cultureel perspectief plaatsen en deze opvattingen met actuele wereldbeelden verbinden.

- met voorbeelden toelichten hoe culturele identiteit ontstaat en evolueert.

Waarden en normen

De leerlingen kunnen

- de individuele waardeontwikkeling beschrijven en de invloed van socialiserende instanties op waardeontwikkeling en individuele waardebeleving uitleggen.
- effecten van gelijkenissen en verschillen in waardebeleving op de sociale cohesie analyseren.
- uitleggen hoe waarden in gemeenschappen ontstaan, worden overgedragen, veranderen en tot uitdrukking worden gebracht.
- waarden herkennen in eigen opvattingen en in die van anderen en hiertegenover een genuanceerd standpunt innemen.

2.5 Wijsgerige stromingen: 3de graad KSO

Enkel in het KSO bestaat het vak Wijsgerige stromingen waarin het filosofisch denken van vroeger en nu centraal staat. Dit biedt ook een opstapmogelijkheid naar het project toe zoals u kan afleiden uit de algemene doelstellingen geformuleerd in het leerplan:

- het tot stand brengen van de eerste kennismaking met de belangrijkste begrippen en thema's uit de wijsbegeerte;
- inzicht geven in de eigenheid van de filosofische reflectie;
- inzicht geven in de grote wijsgerig-antropologische stromingen;
- inzicht geven in de filosofische achtergronden die meespelen in maatschappelijke en culturele ontwikkelingen;
- de verwondering over het fenomeen mens denkend cultiveren;
- de bereidheid bevorderen tot verantwoord kritisch denken en handelen;
- de bekwaamheid bevorderen om met anderen een ernstig, inhoudelijk gesprek te voeren;
- interesse wekken voor het waarderen van teksten en van andere cultuuruitingen met een filosofisch karakter.

2.6 Geschiedenis

De volgende algemene doelstelling geformuleerd in dit leerplan sluiten ook aan bij een project over maatschappelijk-ethische aspecten van onze ICT-cultuur:

- **inzicht in de tijds- en plaatsgebondenheid en socialiteit van het menselijk handelen;**
- **interesse voor de grote maatschappelijke problemen in heden en verleden;**

- **bereidheid tot het nemen van eigen verantwoordelijkheid, met kennis van zaken, voor de verdere ontwikkeling van de samenleving.**

Geschiedenis vormt een ideaal vak om vakoverschrijdend te werken. Het is daarom geen grote verrassing dat dit aspect ook in het leerplan is opgenomen. In het leerplan van de 2de graad staat het volgende vermeld: *“Vakoverschrijdende eindtermen dienen ook in de tweede graad in lessen geschiedenis geïntegreerd te worden. Daarnaast kunnen geschiedenisleraren en hun leerlingen ze ook nastreven via vakoverschrijdende projecten.”* Vooral voor de eindtermen m.b.t. sociale vaardigheden en opvoeden tot burgerzin vormt het vak geschiedenis een ideale opstapbrug zoals je kan afleiden uit de hierboven geselecteerde algemene doelstellingen. Ook in het leerplan van de derde graad staat duidelijk vermeld dat er ruimte moet zijn om mee te werken aan vakoverschrijdende projecten: *“Het onderwerp van een eventuele themadag, een filmforum of een vakoverschrijdende excursie kan dankzij het referentiekader ingepast worden in de lessen geschiedenis.”*

3 Vakoverschrijdende eindtermen ICT

De volgende vakoverschrijdende eindtermen 'informatie- en communicatietechnologie', die vanaf 1 september 2009 van kracht zijn in het secundair onderwijs, sluiten ook aan bij het project rond identiteit:

De leerlingen hebben een positieve houding tegenover ICT.

Via dit project is het immers niet de bedoeling de leerlingen op de eerste plaats te wijzen op de gevaren van het Internet, maar om hen duidelijk te maken dat het Internet veel (nieuwe) mogelijkheden biedt.

De leerlingen gebruiken ICT op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier.

Het leerobject biedt de gelegenheid om via verschillende werkvormen op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier met het ICT/Internet om te gaan. De opdrachten kunnen zelfstandig gemaakt worden

De leerlingen kunnen ICT gebruiken om eigen ideeën creatief vorm te geven.

Hier gaat het dan om de eigen digitale identiteiten vorm te kunnen geven via de opdrachten, klasgesprekken, enz.

De leerlingen kunnen met behulp van ICT digitale informatie opzoeken, verwerken en bewaren.

De opdrachten bieden de gelegenheid om digitale informatie op te zoeken en te verwerken om de eigen digitale identiteit(en) vorm te geven.

De leerlingen kunnen ICT gebruiken bij het voorstellen van informatie aan anderen.

Nadat de leerlingen hun eigen digitale identiteiten vorm gegeven hebben of geanalyseerd hebben, kunnen ze de informatie over die identiteiten aan elkaar presenteren.

De leerlingen zijn bereid hun handelen bij te sturen na reflectie over hun eigen en elkaars ICT-gebruik.

De nieuwe mogelijkheden aangeboden door het Internet kunnen heel interessant zijn: we kunnen ermee spelen, ermee experimenteren, enz. Maar experimenteren betekent ook achteraf reflecteren. *Waar moet ik me allemaal bewust van zijn als ik op het Internet surf? Welke sporen laat ik na? Mag ik zomaar alles schrijven of doen op het Internet? Waarom wel/niet?* Door hierover na te denken via bijvoorbeeld een klasgesprek, kunnen de leerlingen bewuster omgaan met het Internet, omdat ze rekening houden met de (mogelijk nadelige) gevolgen van hun handelingen.

4 Bronnen

Leerplannen secundair onderwijs gedownload van de officiële website van het VVKSO:

2de graad

- Informatica: Tweede graad ASO-KSO-TSO (Alle studierichtingen behalve TSO Handel, TSO Handel-Talen en TSO Toerisme), september 2007, Licap - Brussel D/2007/0279/046
- Informatica: Tweede graad TSO Handel, TSO Handel-Talen en TSO Toerisme, maart 2005, Licap - Brussel D/2005/0279/049
- Geschiedenis: Tweede graad ASO-KSO (KSO Muziek, KSO Woordkunst-Drama), september 1999, Licap - Brussel D/1999/0279/026
- Geschiedenis: Tweede graad KSO-TSO, september 1999, Licap - Brussel, D/1999/0279/027

3de graad

- Nederlands: Derde graad ASO-KSO-TSO, september 2006, Licap - Brussel D/2006/0279/008
- Toegepaste informatica: Derde graad TSO Boekhouden-Informatica (4u.), september 1998, D/1998/0279/034
- Toegepaste informatica: Derde graad TSO Boekhouden-Informatica (6u.), september 1998, D/1998/0279/034
- Toegepaste informatica: Derde graad TSO Handel, september 1998, D/1998/0279/034
- Cultuurwetenschappen - Gedragwetenschappen: Derde graad ASO Humane Wetenschappen, september 2006, Licap – Brussel D/2006/0279/002
- Wijsgerige stromingen: Derde graad KSO, 1992, Licap – Brussel, D/1992/0279/112
- Geschiedenis: Derde graad ASO-KSO (KSO Muziek, KSO Woordkunst-Drama),, september 2001, Licap - Brussel D/2001/0279/006
- Geschiedenis: Derde graad KSO-TSO, september 2003, Licap – Brussel D/2003/0279/006

Leerplan geraadpleegd op de website van Project Thomas, de website voor godsdienstonderwijs in Vlaanderen:

- ERKENDE INSTANTIE R.-K. GODSDIENST, Leerplan rooms-katholieke godsdienst voor het secundair onderwijs in Vlaanderen, Brussel: Licap, 1999.